

Rangtasvirda kompozitsiya ishlashda ranglardan foydalanish texnologiyasi

Odinaxon Jobirxon-qizi Olimjanova
Namangan davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada rangtasvir san'atida kompozitsiya ishlash jarayonida ranglardan foydalanish texnologiyasining nazariy, amaliy va metodik jihatlari ilmiy nuqtai nazardan tahlil etiladi. Rang inson estetik tafakkuriga, hissiy idrokiga va badiiy obraz yaratish mexanizmiga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi asosiy tasviriy vositalardan biri hisoblanadi. Rangtasvirda kompozitsion yechim yaratishda ranglarning psixologik ta'siri, koloristik uyg'unlik, kontrast, nyuans, ton munosabatlari, yorug'-soya qonuniyatlari hamda makon ifodalashdagi roli muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada ranglardan foydalanish texnologiyasi nafaqat tasviriy yechim yaratish vositasi, balki badiiy fikrlashni rivojlantirish, estetik didni shakllantirish va ijodiy kompetensiyalarni takomillashtirish vositasi sifatida talqin etiladi. Shuningdek, rangtasvir ta'limida rang bilan ishlashning pedagogik asoslari, metodik ketma-ketliklari hamda zamonaviy ta'lim texnologiyalari bilan uyg'unligi yoritiladi.

Kalit so'zlar: rangtasvir, kompozitsiya, rang, koloristika, rangshunoslik, ton, kontrast, nyuans, yorug'-soya, badiiy tafakkur, kompozitsion yechim, estetik idrok, tasviriy san'at, pedagogik texnologiya, akademik rangtasvir

Technology of using colors in composition in painting

Odinaxon Jobirxon-kizi Olimzhanova
Namangan State Pedagogical Institute

Abstract: This article analyzes the theoretical, practical and methodological aspects of the technology of using colors in the process of composition in painting from a scientific point of view. Color is one of the main visual tools that directly affects human aesthetic thinking, emotional perception and the mechanism of creating an artistic image. When creating a compositional solution in painting, the psychological effect of colors, coloristic harmony, contrast, nuance, tonal relationships, light-shadow laws and their role in expressing space are of great importance. The article interprets the technology of using colors not only as a means of creating a visual solution, but also as a means of developing artistic thinking, forming aesthetic taste and improving creative competencies. It also covers the pedagogical foundations of working with

color in painting education, methodological sequences and compatibility with modern educational technologies.

Keywords: painting, composition, color, coloristics, color science, tone, contrast, nuance, light and shadow, artistic thinking, compositional solution, aesthetic perception, fine arts, pedagogical technology, academic painting

Rangtasvir insoniyat badiiy tafakkurining eng nozik va ta'sirchan ifoda vositalaridan biri bo'lib, unda rang nafaqat tasvirni bezovchi unsur, balki mazmuni ochuvchi, hissiy ta'sirni kuchaytiruvchi va kompozitsion markazni shakllantiruvchi asosiy badiiy omil sifatida namoyon bo'ladi. Tasviriy san'at tarixiga nazar tashlaganda rangdan foydalanish texnologiyasi turli davrlarda turlicha talqin qilinganini kuzatish mumkin. Dastlabki monumental devoriy tasvirlardan boshlab Uyg'onish davri rangtasvirigacha, impressionistlar tajribasidan zamonaviy abstrakt san'atgacha bo'lgan jarayonda rang kompozitsiyaning ma'no, ritm, dinamika va emotsional ta'sirini belgilovchi markaziy vosita bo'lib kelgan. Rangtasvirda kompozitsiya ishlash jarayonida ranglarning texnologik va estetik imkoniyatlarini to'g'ri anglash rassomning badiiy mahoratini belgilovchi muhim mezonlardan biri hisoblanadi.

Kompozitsiya tasviriy san'atda barcha tasviriy elementlarning maqsadga muvofiq joylashtirilishi, o'zaro bog'lanishi va badiiy yaxlitlikka bo'ysundirilgan holda tashkil etilishidir. Bunda shakl, hajm, ritm, proporsiya, markaz, muvozanat, dinamika kabi elementlar rang bilan uyg'unlashgandagina mukammal badiiy yechim yuzaga keladi. Chunki rang ko'ruvchining e'tiborini boshqaradi, makon hissini yaratadi, kompozitsion markazni ajratib ko'rsatadi va tasvirning psixologik xarakterini belgilaydi. Shu sababli ranglardan foydalanish texnologiyasi faqat texnik malaka emas, balki chuqur estetik va psixologik bilimlarni talab qiluvchi murakkab ijodiy jarayondir. Rang inson psixikasiga kuchli ta'sir etuvchi vizual omildir. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, turli ranglar turlicha emotsional holatlarni uyg'otadi. Masalan, qizil rang energiya, kuch, harakat va drammatizmni ifodalasa, ko'k rang xotirjamlik, kenglik va ruhiy sokinlikni anglatadi. Sariq rang faollik, quvonch va yorqinlik bilan bog'liq bo'lsa, yashil rang tabiat, muvozanat va barqarorlik ramzi sifatida qabul qilinadi. Rangtasvirda kompozitsion yechim yaratishda aynan shu psixologik ta'sirlardan ongli ravishda foydalanish san'atkorning mahoratini ko'rsatadi. Chunki badiiy asarning emotsional ta'siri ko'p jihatdan rang tanloviga bog'liq bo'ladi.

Rangshunoslik nazariyasida ranglar odatda issiq va sovuq guruhlarga ajratiladi. Issiq ranglar - qizil, sariq, to'q sariq kabi ranglar faol, yaqin va harakatchan xarakterga ega bo'lsa, sovuq ranglar - ko'k, moviy, binafsha kabi ranglar uzoqlik, chuqurlik va sokinlik hissini uyg'otadi. Kompozitsiyada bu qonuniyatdan foydalanish makon yaratishda nihoyatda samarali vosita hisoblanadi. Masalan, old plandagi obyektlarni issiq ranglarda, orqa plan elementlarini esa sovuq ranglarda ishlash orqali fazoviy

chuqurlik hosil qilish mumkin. Bu usul akademik rangtasvirda keng qo'llaniladi va atmosferik perspektivaning asosiy tarkibiy qismi sanaladi. Ranglarning o'zaro uyg'unligi koloristik madaniyatning muhim ko'rsatkichidir. Kolorit - asardagi barcha ranglarning umumiy uyg'unlik tizimi bo'lib, asarning hissiy va badiiy xarakterini belgilaydi. Rangtasvirda kompozitsion ishlarda ranglar tasodifiy emas, balki ma'lum qonuniyat asosida tanlanishi lozim. Garmonik rang munosabatlari ko'ruvchida estetik qoniqish uyg'otadi, noto'g'ri rang kombinatsiyalari esa vizual bezovtalik tug'dirishi mumkin. Shu bois rassom ranglarni tanlashda ularning to'yinganligi, yorqinligi, temperaturasi va ton qiymatlarini hisobga olishi zarur. Kompozitsiyada kontrastdan foydalanish alohida ahamiyatga ega. Kontrast qarama-qarshi sifatlarning to'qnashuvi orqali tasvirning ifodaviyligini kuchaytiradi. Rang kontrasti, ton kontrasti, issiq-sovuq kontrasti, to'yinganlik kontrasti kabi turlar kompozitsion dramatism yaratishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, yorqin qizil nuqtaning sokin kulrang fon ustida joylashishi kompozitsion markazni darhol belgilab beradi. Bu vizual psixologiya qonuniyatlariga asoslanadi, chunki inson ko'zi kontrast nuqtalarga tezda e'tibor qaratadi. Bunga qarama-qarshi ravishda nyuans prinsipi nozik rang o'tishlari orqali yumshoq va nafis tasviriy muhit yaratishga xizmat qiladi. Nyuansda ranglar o'rtasidagi tafovut keskin emas, balki bosqichma-bosqich seziladi. Bu usul ko'proq poetik, lirik yoki meditatsion ruhdagi kompozitsiyalarda samarali qo'llaniladi. Rangtasvirda yuqori darajadagi mahorat aynan kontrast va nyuans o'rtasidagi muvozanatni topa bilishda namoyon bo'ladi.

Ton munosabatlari rangtasvir kompozitsiyasining konstruktiv asoslaridan biridir. Ko'pchilik yosh rassomlar rangni faqat tus sifatida qabul qiladi, ammo professional rangtasvirda ton qiymati ko'pincha rangning o'zidan ham muhimroq bo'ladi. Chunki ton shaklning hajmini, yorug'lik taqsimotini va makon hissini belgilaydi. Agar ranglar to'g'ri tanlangan bo'lsa-yu, ton munosabatlari buzilgan bo'lsa, kompozitsiya ishonarsiz ko'rinadi. Shu sababli akademik rangtasvirda avval ton konstruksiyasini hal etish, keyin rang qatlamlariga o'tish metodik jihatdan to'g'ri hisoblanadi. Yorug'-soya qonuniyatlari rang bilan chambarchas bog'liq. Yorug' joy, yarim soya, tushma soya, refleks va eng qorong'i nuqtalarning rang xarakteri obyektning materialligi va hajmiyligini belgilaydi. Oqartirilgan rang har doim ham yorug'likni ifodalamaydi, qoraytirilgan rang esa har doim soyani anglatmaydi. Chunki real muhitda yorug'likning harorati, reflekslarning ta'siri va atrof-muhit ranglari obyekt rangiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shu bois rangtasvirda kuzatuvchanlik va tahliliy fikrlash nihoyatda muhimdir.

Rangtasvir ta'limida rang bilan ishlash texnologiyasi bosqichma-bosqich shakllantirilishi lozim. Avval oddiy rang aylanasi tushunish, asosiy va hosila ranglarni farqlash, keyin rang aralashtirish qonuniyatlarini o'rganish, undan so'ng ton-rang munosabatlarini amaliy mashqlarda mustahkamlash metodik jihatdan samarali

hisoblanadi. Talabalar dastlab natyurmort ishlash orqali ranglararo munosabatlarni kuzatishni o'rganadi. Keyinchalik murakkab kompozitsion topshiriqlarda rang yechimlarini mustaqil topish ko'nikmasi shakllanadi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar rangtasvir ta'limida rang bilan ishlash samaradorligini oshiradi. Raqamli vizualizatsiyalar, interaktiv taqdimotlar, virtual rang simulyatorlari va grafik dasturlar orqali rang kombinatsiyalarini oldindan tahlil qilish mumkin. Bu usullar talabalarning eksperimental tafakkurini rivojlantiradi. Shuningdek, STEAM yondashuvi asosida rangtasvirni optika, psixologiya va dizayn bilan integratsiyalash ham samarali natijalar beradi.

Rangtasvirda kompozitsiya ishlashda ranglardan foydalanish texnologiyasi badiiy ijodning fundamental tarkibiy qismi hisoblanadi. Rang nafaqat estetik bezak, balki kompozitsion muvozanat, emotsional ta'sir, ma'kon yaratish va badiiy obraz shakllantirish vositasidir. Rangshunoslik qonuniyatlarini chuqur anglash, ton-rang munosabatlarini to'g'ri qo'llash, kontrast va nuans imkoniyatlaridan maqsadli foydalanish rassomning ijodiy mahoratini belgilaydi. Rangtasvir ta'limida rang bilan ishlash texnologiyasini ilmiy-metodik asosda o'rgatish talabalarning badiiy tafakkuri, estetik didi va ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. S.F.Abdirasilov, Tasviriy san'atni va uni o'qitish metodikasi, O'quv qo'llanma, Toshkent: ILM ZIYO, 2011
2. Ganiev, A., Ahmedov, D. S. U., Boltaboyev, A. K. U., & Turamov, M. R. U. (2026, February). Cognitive load theory and AI integration: Optimizing educational technology for enhanced learning outcomes. In AIP Conference Proceedings (Vol. 3393, No. 1, p. 060053). AIP Publishing LLC.
3. Inamova, Zarnigor Zafar-qizi, and Shirinoy Tursunali-qizi Ismatullayeva. "DEVELOPING ENGINEERING DESIGN SKILLS IN STUDENTS." Altum International Conference Platform. No. 1. 2026.
4. Tadjibayev, A. B., & Abdurashidova, U. D. Q. (2026, January). THE PRACTICAL SIGNIFICANCE OF TEACHING TECHNICAL DRAWING AND GEOGRAPHY ON AN INTEGRATIVE BASIS. In Claritas Conference Platform (No. 1, pp. 64-68)
5. Tokhtaeva, Z., Salomov, B., Tadjibaev, A., Urinov, S., Chulieva, G., & Tueva, E. (2025, September). Optical systems in UAVs for sustainable development of precision agriculture. In Optical and Computational Technologies for Measurements and Industrial Applications (OptiComp 2025) (Vol. 13803, pp. 82-90). SPIE.
6. Tadjibayev, A. (2025). YAGONA GRAFIKAVIY TEXNOLOGIYANI AMALIYOTGA JORIY ETISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI. Universal xalqaro ilmiy jurnal, 2(4.3), 291-295.

7. Babur, N., Muazzam, N., & Shahrizoda, A. (2024). THE UNIQUENESS OF WORKING WITH GEOMETRIC OBJECTS IN PENCIL DRAWING CLASSES. *Western European Journal of Linguistics and Education*, 2(2), 62-66.

8. Бобур, А. Ў. Н. (2022). Тасвирий санъат асарларини яратишда композиция қонунларининг илмий асосларидан фойдаланиш. *Science and Education*, 3(2), 1087-1095.

9. O'G'Li, B. A. A. (2024). Talabalarning figurali kompozitsiya ishlashda naturadan qarab ishlashning ahamiyati. *Science and Education*, 5(12), 229-232.

10. O'G'Li, B. A. A., Lutfullayeva, S. N. Q., & Olimjonova, O. J. Q. (2024). Rangtasvirda kompozitsiya ishlashning qonun-qoidalari, uslublarini o'rganishning nazariy va amaliy asoslari. *Science and Education*, 5(12), 214-218.

11. Nabiyev, B. (2022). Natyurmort kompozitsiyasini tuzish va tasvirlashda bosqichlar asosida ishlashning ahamiyati. *Academic research in educational sciences*, 3(12), 334-338.

12. Oktyabrov, M. A. O. G. L., & Abdug'Ani-O'G'Li, B. (2026). Chizmachilik darslarida tutashmalarni formulaviy va vizualmneonik yondashuv asosida o'rgatish metodikasi. *Science and Education*, 7(2), 409-416.

13. Ro'zimamatova, S. I. Q. (2026, March). MODERN COMPOSITIONAL AND COLOR SOLUTIONS IN CREATING STILL LIFE COMPOSITIONS IN WATERCOLOR. In *Altum International Conference Platform* (No. 2, pp. 4-9).

14. Abdug'Ani-O'G'Li, B. (2026). Innovative methods for revealing students' individual abilities in painting classes. *Science and Education*, 7(3), 349-353.

15. Sattarov, F. I., & Usmanova, X. N. Q. (2026). Teaching the subject of composition in specialized art schools. *Science and Education*, 7(2), 386-389.

16. Sattarov, F. I., & Lutfullayeva, S. N. Q. (2026). The influence of interactive methods on the development of compositional thinking in painting lessons. *Science and Education*, 7(2), 356-360.

17. Islomovich, S. F. QALAMTASVIR MASHG'ULOTLARIDA TALABALARNI KOMPOZISIYA OID BILIM VA MALAKALARINI RIVOJLANTIRISH.

18. O'G'Likomoldinov, S. J., & Abdirasilov, S. F. (2023). ON THE INTEGRITY OF ILLUSTRATION IN PAINTING LESSONS AND ITS RELATIONSHIP WITH COMPOSITION ACTIVITY. *Экономика и социум*, (3-2 (106)), 168-171.

19. Komoldinov, S. J. O. (2026). The pedagogical significance of composition in pencil drawing lessons. *European Journal of Economic Dynamics and Policy*, 2(1), 21-24.

20. Komoldinov, S. J. O. G. L., & Isaboyeva, M. I. Q. (2026). Manzara janrini o'rgatishda rangtasvir texnikalarining metodik qo'llanilishi. *Science and Education*, 7(2), 344-349.

21. Rakhimov, K. (2023). The place of graphics in the fine arts. *Solution of social problems in management and economy*, 2(2), 5-8.

22. Rakhimov, K. (2023). THE ROLE OF PORTRAIT ARTISTS IN FINE ARTS. *Models and methods in modern science*, 2(2), 13-19.

23. Rakhimov, H. U. (2023). ANALYZING THE PROFESSIONAL QUALITIES OF FUTURE FINE ARTS TEACHERS BASED ON ART STUDIES. *Экономика и социум*, (1-1 (104)), 50-53.

24. Yuldashev, J. (2024). BO‘LAJAK TARIX O‘QITUVCHILARIDA AKSIOLOGIK POZITSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI. " ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ АКМЕОЛОГИЯ" международный научно-методический журнал, 1(9).

25. Yuldashev, J. BO ‘LAJAK TARIX O ‘QITUVCHILARINING AKSIOLOGIK POZITSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. *DENE TÁRBIYASÍ HÁM SPORT*, 251.

26. Rakhimov, H. U. (2026, January). THE SIGNIFICANCE OF AUTOPEDAGOGICAL COMPETENCE IN VISUAL ARTS EDUCATION. In *Claritas Conference Platform* (No. 1, pp. 30-34).

27. Umarjon ogli, H. R. (2021). Technologies for improving composition and drawing skills based on the rules of composition. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(12), 765–767.